

GÖTEBORGS UNIVERSITET

Det här verket har digitaliserats i ett samarbete mellan Litteraturbanken och universitetsbiblioteken i Göteborg, Lund, Umeå och Uppsala.

Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den tolkade texten kan innehålla fel.

Därför bör du visuellt jämföra den tolkade texten med de scannade bilderna för att avgöra vad som är riktigt.

Om du anser dig ha upphovsrätt till detta material, ber vi dig vänligen kontakta Göteborgs universitetsbibliotek.

The digitisation of this work is a collaboration between The Literature Bank and the university libraries in Gothenburg, Lund, Umeå and Uppsala.

All printed text is OCR processed into machine readable text. This means that you can search the document and copy its text. Older documents with print in poor condition can be hard to process and may contain errors. Compare the interpreted text visually to the scanned image to determine what is correct.

If you believe you own the copyright to this work, please contact the Gothenburg University Library.

GÖTEBORGS
UNIVERSITET

LUNDS
UNIVERSITET

UPPSALA
UNIVERSITET

(Bor.) Vitt.
L.

SOLENS BARN

SKIZZER FRÅN DET GAMLA PERU

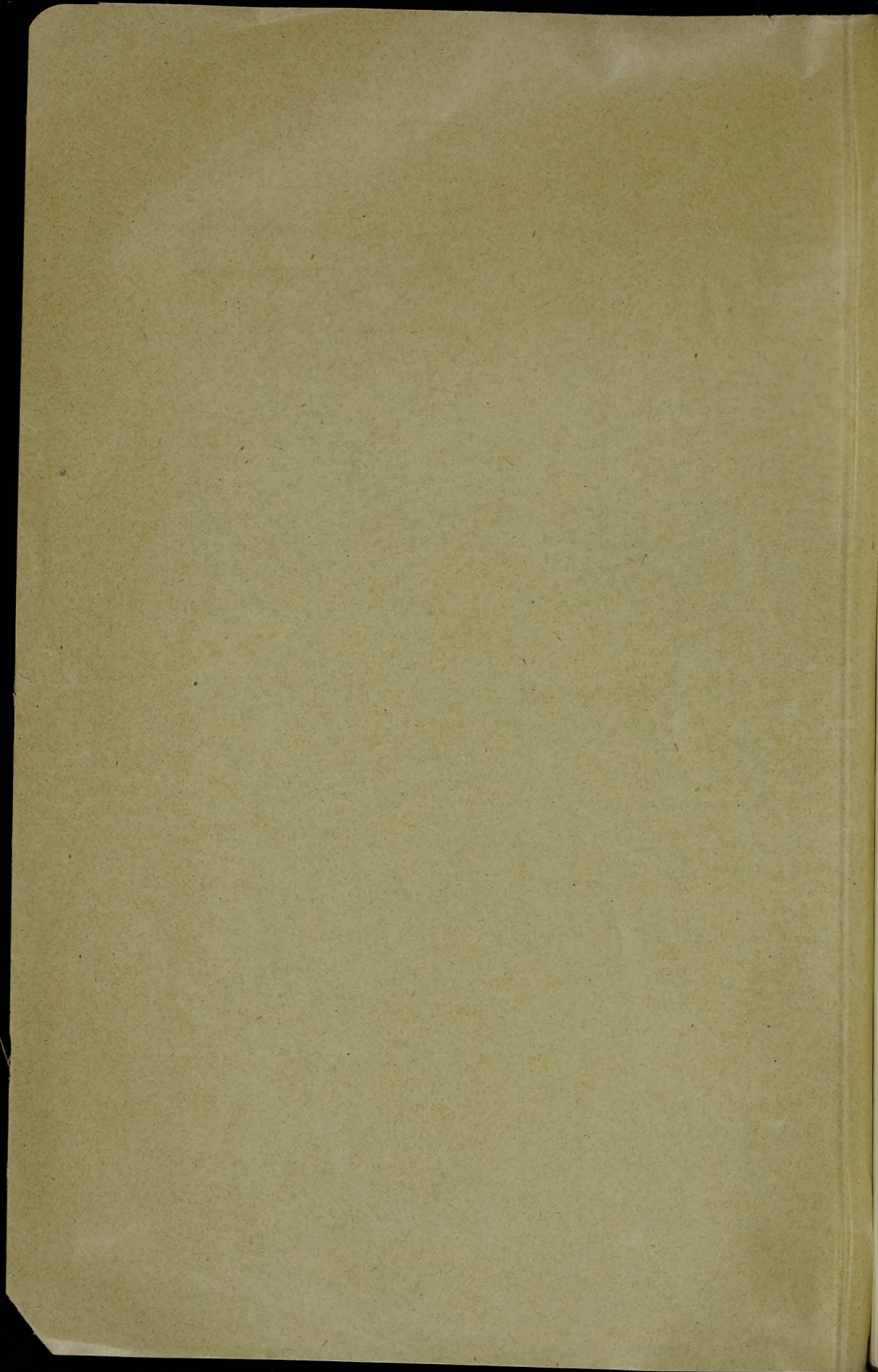
AF

CARL NISSEN

(Särtryck ur Svensk Tidskrift 1895, 8)

Upsala 1895

Almqvist & Wiksells Boktryckeri-Aktiebolag

SOLENS BARN

SKIZZER FRÅN DET GAMLA PERU

AF

CARL NISSEN

(Särtryck ur Svensk Tidskrift 1895, 8)

Upsala 1895
Almqvist & Wiksells Boktryckeri-Aktiebolag

Solens barn.

Skizzer från det gamla Peru.

(Ur ett ännu ej i tryck utgifvet manuskript.)

Maranonflodens breda vatten glider långsamt förbi skogrika stränder, och vattenväxters mångtrådiga nät slingrar sig kring kullvräkt, urgamla stammar, från hvilka mörka, nakna grenar höja sig öfver vattenbrynet likt jättearmar, som stelnat i den tropiska naturens kväfvande famntag.

Naturen ligger nu sömntung i solgasset, ingen fågel flyger kvittrande utmed floden — blott stora, brokigt färgade insekter svärma ljudlöst öfver ytan och gripa emellanåt en vilsekommen fluga eller mygga, som seglar på ett lösröckt blad, hvilket sakta glider fram, tills det försvinner i en sorlande fors — den ende störaren af naturens dödslika tystnad.

Så hviskar det i säfven; en mild bris drager öfver floden. Strändernas praktfullt färgrika men doftlösa blommor buga sig för spegelbilden i vattnet, resa sig åter och stirra som stora, förvånade ögon upp mot hvalfvet af palmer, lianer och evigt grönskande löfträd, genom hvilket här och hvar en flik af djupblå, glänsande himmel kan skönjas.

Vid stranden något högre upp, där en ljusning mellan träden förråder en öppen plats, står en högrest, kraftigt byggd, mörklagd krigare. Hans dräkt utgöres af en mörk bomullstunika, som når halfvägs till knäet och öfver länderna sammanhålles med ett bredt bälte; armar och ben äro nakna; på hufvudet bär han en hjälm af trä, öfverklädd med skinn och prydd med fjädrar i sällsamma färger; på fötterna mockasiner, som fästats med remmar, snörade ända upp till knäet.

Blod sipprar ur ett sår under vänstra armen, som är omlindad med ett säfblad, hvars blodstillande kraft ej ännu hunnit verka; det har delvis lossnat och hänger ned som en bred, röd strimma.

Han stirrar med ett sorgset uttryck öfver till andra stranden, där urskogens dunkla kronor spegla sig; bortom dem, långt därinne lades hem och frihet och framtid i spillror. Det nynnär nu sakta i säfven på andra sidan

vattnet och susar i kronorna — det är vaggsång och visa från de otaliga sjöarnes och de skogkransade flodernas land, som han aldrig skall återse . . .

Vid tanken på fångenskapen skälva de seniga armarne, och händerna knyts, ögonen låga, och de breda näsborrarna vidgas; blodet flyter rikligare från hans sår.

Krigaren går ett par steg framåt och trampar i vredesmod ned de blomster, som här växa på fiendemark. Han hatar med den obändiga lidelsen hos en halfciviliserad ras denna nation, som trängt in i hans hemlands bygder, öfvermannat och fängslat den stam, han tillhört, och fört den bort för att i främmande land lyda andra lagar och omfatta en ny lära.

Förbannelse öfver incas, förbannelse öfver denna hjord af slafvar, som förstört hans hemland, dess seder och tro!

Han tar fram en amulett, som han bär i kedja kring halsen, och betraktar med mörka blickar den otympliga bilden af sitt hemlands gud — den förtörnade, som i nödens stund prisgifvit sina trogna, fastän strömmar af blod till hans blickande gjutits på prästernas altar.

Han tillhör en mindre folkstam vid det nuvarande Bolivias gräns, som i slutet af femtonde århundradet tillfångatogs af peruanerna, hvilkas konungar — incas — ständigt utvidgade sitt rike, så att detta på höjden af sin storhet omfattade hvad vi nu kalla Peru, Bolivia, Ecuador och större delen af Chile. Den här, som nu efter sex månaders lyckosamma strider återvändt hem, har slagit läger på en öppen plats, på tre sidor omgifven af skog, medan den fjärde jämnt sluttar ned till flodbädden.

På denna plats rymmes det eröfrade landets hela befolkning, som jämte kvinnor och barn uppgår till tio eller tolf tusen. Fångarne skola enligt incas befallning föras till någon mindre tätbyggd del af hans rike, medan deras forna land skall tagas i besittning af peruanska nybyggare. Detta sätt att gå till väga var afsedt att trygga gränserna medelst en pålitlig befolkning; de underkufvade flyttades till sådana trakter af det inre, där klimatet i möjligaste mån motsvarade hvad de voro vana vid.

Den peruanska hären har till ett antal af trettio tusen lägrat sig i skuggan vid skogsbrynet och har från alla håll ett vaksamt öga på fångarne, som fritt röra sig på den stora slätten i ram af skog och flod.

Den sårade krigarens blickar hänger fast vid kronorna på andra stranden, som tycktes vinka honom hem igen. Hans längtan växer och växer. Bilder af fosterlandet taga allt skarpare gestalt för hans själs öga. Hans törst efter

frihet ökas och framkallar ett hägrande hopp, som kommer hans pulsar att flyga fortare . . . Om han kunde med sitt lif, sitt eget blod blidka den vredgade guden genom att offra sig själf som en sista försoningsgård vid hans altare i den öfvergifna hembygden!

Han drömmer sig vara på väg tillbaka, ila på välkänd stig i sitt lands skogar och nå fram till det öde templet som sin stams från döden uppståndne befriare.

Han griper å nyo det otypliga gudabelätet och tror sig i de klumpigt formade dragen läsa en uppmuntran men på samma gång domen, att blott öfver hans lik går vägen till fosterlandets räddning. Om han skulle misslyckas . . . Hvad mera? Hvad värde har lifvet för honom, sonen till en höfding utan land?

Han ser sig omkring. Långt uppe på slätten sitta de äldsta af hans stam allvarsfulla kring sin nye höfding, hans ende broder, den fallnes äldste son. Hans blick glider sökande öfver klungan af kvinnor och barn, tills den plötsligt hejdas vid en ung flicka, som sitter och stirrar mot trädens löfverk med ett sorgset, frånvarande uttryck. »Yelva!» hviskar han, och den tändande glöden i hans öga slocknar; läpparne röra sig med ett smärtsamt uttryck, och i hviskande ord offrar han sin hemliga kärlek för plikten mot fosterlandet.

Dystert tigande sitta eller ligga de alla, hela hans stam, kring slocknade eller rykande eldstäder. Peruanernas sång ljuder entonig från alla kanter af den solbegjutna slätten — de hemdragandes segersång.

Hans blick glider än en gång öfver den stora taflan, som ville han i minnet inpräglade hvarje drag, och dröjer än en gång vid den unga flickan. Så vänder han sig om med ett uttryck af fast beslutsamhet, tar ett par steg framåt, lägger af sig hufvudbonaden, som nu skulle vara blott till hinder, och glider försiktigt in i den manshöga säfven, som knappast rör sig, då den smidiga kroppen arbetar sig ut mot strömmen. Han tänker stanna i vassbrynet, tills det mörknar, och då drifva ned med floden.

Det går sakta framåt, och han lyssnar spejande vid hvarje steg. Plötsligt skär en gäll hvissling genom luften, och inifrån strandens löfmassor ljuder ett högt befallande: »Vänd!» — »Vänd tillbaka!» upprepa en massa röster från ofvan och från sidorna. Fången stannar förtviflad och ser upp. På detta var han ej förberedd. Till höger och vänster skymta peruaner mellan trädens grenar. De ha suttit där tysta och utan att med en rörelse förråda, huru de följt hans gång genom säfven.

Han står först rådlös — men så ljungar det till i hans ögon, hans beslut är fattadt. Då han gör en rörelse som för att återvända, ser han pilarne

tagas från vakternas bågar — det är på detta ögonblick han räknat — och dyker blixtnabbt ned i vassen.

Ett regn af pilar slår ned på den plats, där han försvann, och femton till tjugo krigare störta sig i vattnet för att fånga rymlingen. Utifrån höres ett halfkväfdt skri, följdt af ett stönande. Peruanernas alltid träffsäkra bågar ha sändt den flyende sin varnande maning.

Vakternas signaler och rop kalla till stället allt flere höfvitsmän och soldater, medan fångarne uppe på slätten till hälften resa sig ur sina hvilande ställningar och slött följa rörelsen vid stranden. En officer har tagit befälet därnere, och snart är den illa sårade krigaren bragt i land. Som en löpeld går det då genom lägret, att den fångne höfdingens broder sökt rymma och blifvit gripen.

De underkufvade strömma till och åse dystra, huru den afhållne unge mannen blodig och nedsölad bäres genom lägret. Småbarns skrik och kvinnors klagorop blandas med höfvitsmännens högljudda befallningar.

Den döende bäres fram till ett af de få träd, som enstaka växa på slätten. Soldaterna drifva fångarne tillbaka, alla utom en — en ung kvinna ännu halft ett barn. Hon tränger sig igenom leden, kastar sig framför den döende och slår förtviflad sina armar ikring honom. Hennes sorg är som hela hennes natur häftig och hejdlös. Genom den tunna klädningen, som räcker blott från bröst till knä, ser man den unga, ädelt formade kroppen skälva och rycka, medan pinglet af guld- och pärlsmucken i hår, kring hals och armar ledsagar hennes rop af smärta.

Den befälhavande peruanen, som med en blandning af undran och medömkan åsett uppträdet, söker skilja den unga kvinnan från krigaren och söker samtidigt lugna henne med några goda ord. Fången tages omsider ifrån henne och bindes vid trädet; enligt incas lag, som är bjudande sträng och i detta fall lika drabbar hög och låg, måste han genast dö.

Peruanska trupper omgifva på tre sidor stället; på den fjärde som vetter åt floden, finnes blott trädet med den bundne. Tjugo bågskyttar kommenderas fram, lystringsordet ljuder, och den döende är befriad från de gräsliga plågor, som krampryckningarna i anletsdrag och lemmar förut burit vittne om.

Å de små kullarne på slätten ha fångarne varit stumma åskådare till afrettningen, som försiggått så snabbt, att nu en viss häpnad hos dem blandas med sorgen — helst de väntat ett upprepande af den tortyr, de själfva plägat bruka mot krigsfångar.

Peruanerna draga sig tillbaka till skogsbrynet, och liket öfverlämnas af en officer med några deltagande ord till de fångnas höfding. Den dödes bro-

der och stammens äldste stå i tyst sorg kring liket, vid hvars sida den unga kvinnan knäböjer, medan hon åter sätter på hans hufvud krigarhjälm, som man funnit i vassen . . .

Men de undertryckta skocka sig allt tätare, och ett doft mummel höres från deras led. Den betryckta liknöjdheten har vikit, och grofva, vapenlösa händer knyts i vredesmod. Blickarne dragas oemotståndligt till hemlandet, hvars strand glittrar i solsken. Kanske guden, som öfvergifvit dem, skulle komma dragande öfver det breda vattnet och gifva seger åt ny förtviflans kamp! . . .

Så småningom slappas de spända musklerna, och ögonen återfå sitt liknöjda uttryck; slöheten har på nytt tagit herraväldet, och fångarne uppsöka tysta sina lägerplatser rundt ikring stoftet af den man, som offrat sig själf vid det sista försöket att för dem återvinna ett fosterland.

I ena utkanten af den öppna platsen står på en kulle, öfverskuggad af en väldig ek, en tältbyggnad i form af en afskuren kon; tälttygets ljusgröna färg smälter alldeles tillsamman med underskogens grönska. Framför tältet gå två skyltvakter i peruanernas vanliga krigsdräkt: ett hvitt skynke, som ett par hvarf virats kring länderna och på ena sidan hänger ned som en bred tofs, samt bomullstunika, kring midjan fasthållen af ett bälte; hufvudet skyddas af en skinnklädd trähjelm; armarne äro nakna; på fötterna remfästa sandaler. Vapnen äro lans och svärd, pil och båge samt stridsyx och sköld; alla egg och uddar äro af koppar, ty stål eller järn känner man ej.

Tältet består af ett enda rum, hvars ljus kommer uppifrån genom en slöja af genomskinligt tyg, som dock är tät nog att afhålla insekter och sprida blott en för ögat välgörande halfdager.

Vid bordet i tältets midt sitter en omkring femtioårig man, klädd i en dräkt, som är lik menige mans, blott af finare slag med inväfda guldbårder. Det är den högstbefallande öfver hären, en af incas generaler.

Framför honom ligger en karta öfver incas rike, hvars gränser och indelning utmärkts medelst upphöjda linjer. Ehuru kartan — gjord af sammanstydda torra blad af maquesplantan — icke är något mästerverk, ger den en god öfersikt af det väldiga riket. Man ser Cuzco, den heliga hufvudstaden, afbildad som solen, från hvilken utgå fina strålar, inlagda med guld. Titicacasjön sydost därom är utmärkt med en blå fläck med gyllne kant, hvarifrån andra fina guldstrålar möta dem från Cuzco. Vattnet i denna sjö, belägen i hjärtat af Peru, är heligt.

Efter den stora syndafloden, solens straffdom öfver urfolkets syndiga lef-

verne, torrlades först af alla ställen på jorden en ö i Titicacasjön. Där skapades två incas, bror och syster, man och hustru. Af solen, sin fader, fingo de en guldvingg och befalldes att med den vandra mot norr så långt, tills den borrhade sig ned i jorden. Där skulle de stanna, samla kvarlevorna af ett fordom talrikt folk, lära det vandra i solens beläte, blifva goda och rättskaffens människor, odla jorden och bygga städer. Detta timade i Cuzcos dal.

På detta sätt framstod den förste inca som solens son, den allsmåktiga gudomens ställföreträdare på jorden, och det lyckades hans efterkommande att underkasta sig hela Peru och närgränsande land. Den lära, de förkunnade, och en klok styrelse gáfvo upphof till en kultur, som småningom förenade millioner människor till ett stort samhälle. Omgifvande stammars kannibalism och andra råa seder utplånades, allt eftersom de bragtes under incas ordnade välde.

Tvärs öfver kartan, nästan i korsform och med krysspunkten i Cuzco, äro dragna två mörka streck. De beteckna tvenne landsvägar, de enda af betydelse i landet. Den ena går i linje med Stilla oceanen, hvars kust delvis utgöres af en bred låglandsplatå med öknar och öde ängder mellan hafvet och Cordillerna. Den andra vägen leder högt öfver dessa berg, sluttar ned åt öster, går öfver floder och bråddjup på hängbroar, är på sina ställen insprängd i snöfjället, har murats utmed svindelhöga stup på en grund af stenar, som brutits ut bit för bit, sedan klippan skörnats vid eld, och som störtats ned i djupet för att hvarf på hvarf tornas upp till fundament.

Kartan företer vidare en mångfald cirklar, ljusare närmare Cuzco men mörknande mot landets gräns; de senare utvisade nyvunna sträckor, hvars befolkning ännu icke fullständigt uppgått i det ljusa solherradömet.

Generalen har ur en hylsa tagit fram en fin bennål jämte några tuber med mörk färg, framställd af växtsaft. Han har under fälttåget uppmätt det eröfrade landet och på kartan inristat dess läge; han ämnar nu afsluta detta arbete genom att färglägga gränslinjen.

Generalen är så fördjupad i detta göromål, själf en frukt af många månaders ihärdig kamp, att han ej lagt märke till, att tältets lätta förhänge dragits åt sidan och en budbärare ljudlöst trädt in; denne står nu otåligt väntande, att fältherren skall varsna hans närvaro. Han tillhör de s. k. chasquis eller statslöparne. Deras uppgift är att snabbast möjligt delgifva konungens eller regeringens i Cuzco budskap till olika landsdelar. Å hvar fjärde kilometer — efter nutida mått — finnas små stationer; mellan tvenne dylika ha löparne att röra sig. De springa fort, och äfven då vägen bär öfver berg och dal, tillryggalägga de sträckan med förvånansvärd snabbhet. Dessa löpare, som

vid stationerna aflösa hvarandra, äro alla edsvurna, kraftiga unga män och njuta i samhället stort anseende.

Löparens flämtande andedräkt tilldrager sig omsider generalens uppmärksamhet; det budskap, som då framlämnas, är inlagdt i ett maquesblad, omvirdt med en röd tråd. Åsynen af denna tråd är tillräcklig, för att generalen skall med otålighet öppna budskapet, ty den röda tråden angifver, att konungen själf är afsändaren — den är så att säga incas sigill och återfinnes i fransen kring den hufvudprydnad, som endast landets herre har rätt att bära.

Brevet ter sig egendomligt. Hvarken skrift- eller bildspråk är känt, och man är hänvisad till antingen muntliga meddelanden eller s. k. quipus. Dessa utgöras af ett — vid pass sextio centimeter långt — snöre, bildadt af olikfärgade, tätt hoptvinnade trådar, hvarå en mängd kortare trådar fastgjorts som en frans. Färgerna beteckna olika saker — hvitt silfver, gult guld — och å hvarje tråd kan göras ett antal knutar, som då betyda ett visst antal, ett särskildt begrepp o. s. v.

Den quipus, konungen sändt sin segerrike fältherre, var en brun tråd med fyra knutar; vid den fjärde voro fästade regnbågens sex färger — de kungliga färgerna — jämte en röd tråd af samma skiftning som den, hvarmed brevet varit omlindadt.

Det drager ej länge om, innan generalen tolkat meddelandet. Den bruna tråden betecknar landsvägen, och de fyra knutarne utmärka lika många dagsmarscher. Regnbågsfärgerna antyda, att på den fjärde rastplatsen skulle inca möta; den röda tråden framförde hans tack till den segerrika hären.

Budskapet föranlåter generalen att snabbast möjligt tåga mot den af konungen utstakade mötesplatsen. Uppbrottet sker inom en timme. Tält, husgeråd och allt annat som medföres tages om hand af förrådssoldaterna; fångarne få hvar sin börda efter ålder och krafter.

Peruanerna blifva först färdiga; uppfostrade i sträng manstukt och som soldater vana att lystra till signaler, intaga de strax sina platser vid uppställningen. En del af dem hjälper fångarne att ordna med packningen. De sårade och sjuka bäras. Lastdjur brukas aldrig i krig.

Generalen med sin stab går raskt utmed sina led, soldaterna hälsa honom med de långa spjuten — båge och pilar hänga öfver axeln, dolkar, svärd och stridsyx äro fastgjorda på vänster sida. Hufvudbonaden är olika för skilda bataljoner, och de förnämligaste trupperna, af infödda från Peru, ha sina trähjälmar öfverklädda med koppar. Sköldarne bäras under marsch på ryggen, så att kroppens fria rörelse ej förhindras. Hvarje bataljon har sin

fana; de skiljas genom färgen men ha i vänstra hörnet upptill ett märke, gemensamt för alla rikets flaggor — regnbågsmärket, som betyder, att inca är himmelens son.

Generalen har fullbordat sin mönstring; han har personligen öfvertygat sig om att allt är i ordning, att trupper och fångar ha tillräcklig förplägning, och att de sårade fått pålitliga bärare. Träpipeblåsarne ge signalen, befallningarna ljuda, manskapet ordnar sig åtta man i ledet, hären sätter sig i rörelse, och i samma ögonblick börja tusenden sjunga; tonerna fortplantas från afdelning till afdelning. Det är folkets krigssånger, som än i glada än i tungsinta tonfall tolka kärleken till fosterlandet.

Som en ändlös orm slingrar sig hären fram genom urskogens dunkel och på en sidoväg ut till stora kungsvägen, som här går uppåt i bukter från afsats till afsats i höglandet. Lansar och yxor blänka i solskenet. Sången brusar upp och sjunker, dör sakta bort och återkastas i mäktigt eko från fjällsidor af porfyr och granit.

Nejden höjer sig amfiteatraliskt med berg öfver berg; mellan dessa omväxla böljande majsält med tropiskt rika skogar; och högt uppe mot väster resa Cordillerna sina taggiga tinnar, hvilkas snötäcke af solen förvandlas till ett silfverdiadem, som kröner all denna rika fågring.

Mellan lodräta klippor störtar floden ned, ofta hundratals fot, i afgrunder. Hängbroarnes daning ådagalägga peruanernas snille och energi*.

Djupt under de tågande bullrar floder, och skummet yr upp som silfverstänk. Men soldaterna sjunga högre, då de gå öfver bron, och söka öfverrösta forsens brus.

Dagen är brännande het, helst då kosan styres uppför genom öde nejder, där marken är blott sparsamt bevuxen med taggväxter, jarillabuskar och ludna kaktusarter, som skjuta upp en stjälk till fyra fots höjd och af fotbredt tvärsnitt. De kala klipporna af röd granit, ja, alla flygande damkorn kännas brännheta. Ingen svalkande skugga, intet läskande vatten. Med rödsvullna ögon, förtorkad tunga och svidande strupe släpa sig nu soldaterna fram: sången har tystnat; men framåt går det — framåt. Kungen har så befallt.

* De byggdes stundom femtio meter långa och utgjordes af fyra sextio centimeter tjocka tåg, flätade af en säregen, seg pilart; mellan dessa tåg voro anbragta tjocka brädstycken, med vidjor fästade vid tågen. Bron var några meter bred, och längs kanterna löpte på ett par meters höjd två hufvudtåg, som med vidjor voro fästade vid plankorna och alltså bildade räckan. Bron var i ändarne omsorgsfullt fastgjord vid genomborrade klippstycken. Den svängde under en truppstyrkas öfvergång och sänkte sig då betydligt i midten.

Morgonsolens första strålar kasta guldblink på sierrans toppar, och öfver dem seglar kondoren, fåglarnes konung.

Herdarne vakna på sina läger, redda med några filter i en klipphåla. Vicuña-fåren — en outtömlig rikedomskälla för Peru — beta däruppe; de tillhöra alla konungen och få ej slaktas eller ätas af menig man. De rista sin ull, från hvars fina trådar dagdroppar falla, och bräka sin morgonhälsning, medan herdarne vända mot solen — incas fader — förrätta sin andakt. Sedan går driften till en platå, där det gula pajonelgräset blänker som en gylene matta.

Solen stiger högre, och dess strålar nå allt längre nedåt bergens sidor där konstgjorda terasser vittna om peruanernas flit. På sina ställen, där sluttningen varit för brant, ha gjorts uppdämningar medelst klipphällar, så att de därigenom bildade afsatserna likna jättetrappor. Hvarje steg är utfyllt med jord, hämtad fjärran från och tillsatt med gödningsämnen af fisk och fågel.

Här kan odlas allt hvad växtlighet har från ekvator till polcirkel, ty värmegraden ändras med höjden, och någon växling af årstider känner man ej. Potates har satt blom nedom pajonelgräsets trakter och ger i sin ordning vika för majsen, som till grannar nedom sig har tobaken och cocan — en manshög buske, hvars blad torkas i solen och blandade med kalk kunna ersätta tobaken, men få brukas blott som läkemedel. Och nere i dalarne, som kranas af skog och genomskäras af floder, växa palmer, ananas och bananer vid sidan af mahogny och guajue, i en öfversvallande rikedom, som alstras blott under tropikernas glöd.

Den dofrika luften vimlar af befvädrade sångare, som fylla den äfven med välljud, medan praktfjärilar i alla skiftningar oroligt fladdra mellan purpurfärgade blommor. Papegojor, araer, kardinalfåglar och legioner af sparfåglar i alla tänkbart brokiga fjäderskrudar hväsa, pipa, sjunga och kvittra den nytända dagen till möte.

Ett stycke uppåt plataerna se vi folket lämna sina torftiga hyddor, som här och hvar samlats till små städer. Det är låga envånings hus af soltorkadt tegel med utrymme för ett par rum; det lutande taket är täckt med halm eller vass; renlighet råder utan och innan. Några enkla husgeråd af lera, en sängbrits, ett par stolar och ett bord är allt hvad den peruanske arbetaren behöfver till sitt bo.

Den plog, hvarmed han plöjer sin teg, är en stark, skarpspetsad påle med ett tvärstycke på fotshöjd från spetsen; på detta sätter plöjaren sin fot för att tvinga ned redskapet i jorden. Sex till åtta starka män draga medelst

rep pålen framåt; de sjunga i takt under arbetet, och kvinnorna följa efter för att med räfsan bryta sönder torfvorna.

På en af de stationer, förbi hvilka vägen till Cuzco går fram, utvecklade sig denna morgon ett lifligt skådespel. Man hade här äran att hysa konungen som gäst. En sådan station liknar snarast en fästning. De ligga längs hela hufvudvägen på en dagsmarschs afstånd och äro mer eller mindre förskansade men alla rikligt försedda med hvad som kräfvdes till härens underhåll. Den ifrågavarande utgöres af amfiteatraliskt ordnade byggnader — de skjuta öfver hvarandra ju mer man närmar sig midtpunkten*.

Denna utgöres af slottet, på hvars ena gafvel incas banér, det regnbågsfärgade, är hissadt.

Det vimlar här uppe af krigsmän, från guvernörer öfver närliggande landsdelar och herrar i hofvets galadräkt till menige man i deras enkla uniform. Och traktens folk har strömmat till för att få se en skymt af incan. Löpare och tjänare ila fram och åter, bringa bud eller tillföra konungens bord läckerheter från när och fjärran.

Hela karavaner af lamadjur, peruanernas enda lastdragare, äro uppställda i sina bås; de ha fraktat den kungliga packningen.

Slottet är afsedt att hysa incan, då han är stadd på rundresa i landet, där han å hvarje ort tager del af och sätter sig in i allt som rör dess väl-

* Hvarje byggnad hade ett inåtjutande ytterverk i cykloptil af porfyr och granit med hörn af huggen granit; kanterna voro så omsorgsfullt inpassade, att fogarne svårligen kunde upptäckas, och stenarne — flere meter höga — sammanhöllos af en beckaktig lera. Marken bakom hvarje ytterverk låg tio till femton fot högre än marken framför muren; denna bildade sålunda ett bröstvärn, bak hvilket försvararne voro väl skyddade, om angrepp inträffade.

På den yta, som kringslöts af murarne — ett utrymme af flere tusen kvadratmeter — lågo fyra aflånga byggnader, som sins emellan bildade fyrkant; de inrymde förråder och sofplatser.

Dessa byggnader voro uppförda i samma stil som de yttre och i den för peruanerna egendomliga arkitekturen — fönsterlösa väggytor med nischer, delvis uthuggna i graniten, med sockel nedtill och upptill försedda med lister, som utgjorde ett försök till hufvudgesims. De fyra hörnen voro försedda med portar af samma form som portöppningarna, breda nedtill och smala upptill, och med samma lutningsvinkel som yttermuren. Taket hade svag lutning och var täckt med blad och säf; bjälkarne, som hvilade på yttermurarne, voro fastgjorda medelst agavesnören — spik och andra byggnadsmaterial af järn och stål voro alldeles okända. Alla fönster vettade åt den inre, stora borggården.

Midt på den inre borggård, de bildade, låg ett större envåningshus, hvilande på en pyramidformig bas: det var slottet, som i sin ordning omslöt en mindre gård. Denna den förnämsta byggnaden var uppförd af granit och adobes — ett slags saltorkadt tegel — och dess ytterväggar voro smyckade med frescofärger i gult, rött eller blått. Själftva slottsgården hade en kringgående arkad med fristående kolonner utan bas och kapital. Dörrarne påminde som vanligt om egyptiska motiv, fönstren hade nischform, taket var täckt med gräs eller strå.

stånd. Det är den nu regerande konungen, som låtit uppföra såväl slott som fästning. Vid hans död förseglas hela byggnadsverket, och allt hvad som dit hörer står sedan obegagnadt. Denna vörndnad för den dödes kvarlätenskap grundas på tron, att själen en gång efter döden skall vända tillbaka från solen för att åter ta sina jordiska ägodelar i besittning.

Slottets inre är lika praktfullt som det yttre. Genom förstugor och korridorer har man inblick i talrika gemak, som alla få sitt ljus från den inre gården. Salarnes golf äro lagda i mosaik, väggarne äro klädda med ciceleerade guld- och silfverplattor med växtmotiv i klar metall — en skimrande skörd, som växer upp från golfvet och sträcker sina fina stänglar ända till de utsökta väfnader af vicuñaull med mönster i guld- och silfvertråd, hvarmed taken till hela sin längd äro behängda. Bänkar, stolar och bord äro omsorgsfullt utarbetade i dyrbara träslag och klädda med värdefulla täcken eller ädel metall. Öfver allt en rikedom, hvars prakt efterlämnar ett oförgätligt intryck.

I dessa gemak bida incans närmaste och hans befallningsmän signalen från härolderna, som likt stumma bildstoder hålla vakt vid förhänget till det rum, där konungen nu ger företräde åt sina höfvitsmän och den fångne fursten; den stund är snart inne, då inca skall visa sig för sin segerrika här.

Solen stiger högre upp mot zenit. Soldaterna stå uppställda i en stor halfbåge framför lägret med fångarne inom sin krets. Dessa hade i början blickat trotsigt och vildt. Alla hade de dock gripits af undran öfver hvad de här fått se; de hade i själfva verket gått i ständig förvåning öfver hvad de fått upplefva alltifrån den dag, då de efter tapper fejd dukade under för peruanernas krigslist och öfvermakt. Väntar dem nu döden? Skola männen offras på krigsgudens blodiga altar, kvinnorna skändas och barnen styckas till spis åt segerherrarne? Så hade varit deras egen sed. Lif för lif! De öfvervunnas jämmer och deras egna jubelsånger hade mängts i hemmets tempelgårdar. Skola de nu drabbas af samma dom?

Den goda förplägningen under vandrigen genom okända trakter, den hänsynsfulla vården om sårade och trötta hade förefallit dem som en gåta. Hvarför hade man ej genast dräpt dem, som voro blott till besvär?

Deras höfding hade hämtats till fiendens konung. Från fångarnes led sökte många blickar fästningsmurarne — skulle de snart få se den älskade furstesonens lik som en blodig trofé fästas på vallens krön?

Trots tanken på det öde, som måste förestå, är det mest förvåning, som råder hos de fångna; den röjes i hviskningar, som smälta ihop till ett doft sorl. Majs har rikligt utdelats ibland dem, de sårade äro förbundna, och de

sjukaste ha bäddats ner i ett af magasinens svala rum, där de behandlas med läkande örter.

Nu tona plötsligt signaler från borggården, det blir lif i soldaterna, som under väntetiden gjort sig bekvämt, kommandorop ljuda, fanorna vecklas ut, portarne slås upp på vid gafvel. Tjänare och löpare träda ut; deras dräkter äro festligt sirade med mångfärgade band. Musikens gälla toner höras allt tydligare. Flickor och barn strö blommor på den väg, konungen skall gå. Nu komma landets adel och incans lysande stab. Det stora riksbanéret glänser i solen, vapen och ädelstenar blixtra.

Men högt öfver den brokiga samlingen strålar i all sin storhets glans under guldklädd baldakin inca, solens son och ställföreträdare på jorden, buren på juvelbesatt tron af fyrtio högresta, muskelstarka män. Efter honom följer ett långt tåg af krigare.

Blomsterregn, jubelrop ur tiotusentals strupar, lansar och svärd och brokiga hufvudkläden i svaj, medan tåget sakta skrider fram till midten af den rund, hären bildar.

Inca har rest sig och står framför sina trupper. Han är en högväxt, smärt och skägglös man på trettioalet med kraftiga, nakna armar, små händer och fötter. Ögonen ligga i en linje och ha ett godt, vänligt uttryck, ögonbrynen äro starkt hvälfda, pannan är hög och något bakåtlutande, kindbenen äro breda, näsan är starkt böjd, läpparne äro tjocka, hakan är liten, håret kort och mörkt; i öronen bär han hjulformiga hängen, som nå ända ned till axlarne.

Hans dräkt är väfd af finaste vicuñaull, prydd med guld och ädla stenar; på hufvudet bär han en turban af mångfärgadt tyg med två fjädrar af någon sällsynt fågel och med nedhängande, skarlakansröd frans.

Inca blickar med tillfredsställelse ut öfver mängden; därpå gör han ett tecken med vänstra handen, och en skärande signal bjuder tystnad. Med klar och stark röst, som höres vida omkring, tar han till orda:

»Soldater! Ett halft år har svunnit sedan den dag, då jag bjöd eder farväl vid Cuzcos murar; tiden har för er gått under kamp och försakelse, för oss under spänd väntan och fast förtröstan. Tack vare solgudens hägn har ett nytt ärorikt blad lagts till våra häfder och ett nytt land tvungits in under vår lyckobringande spira. Det är med stolthet och tacksamhet, jag i dag hälsar eder välkomna åter till fosterjorden; men i främsta rummet gäller mitt tack Honom, hvilkens strålar i dag flöda rikligare öfver det folk, han älskar och vill skydda mot barbarernas anslag. Mina härförare ha förtalt, att I ha'n kämpat med tapperhet, och att I ej hafven glömt att i fiendeland

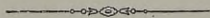
vara skonsamma men fasta, att vårda de sjuka och att tukta de uppstudsiga icke med hämndens utan med rättfärdighetens glafven. Ett fiendeland, som härjats med eld och svärd, blefve för oss själfva den största förlusten. Med mildhet ha vi vunnit våra största segrar.

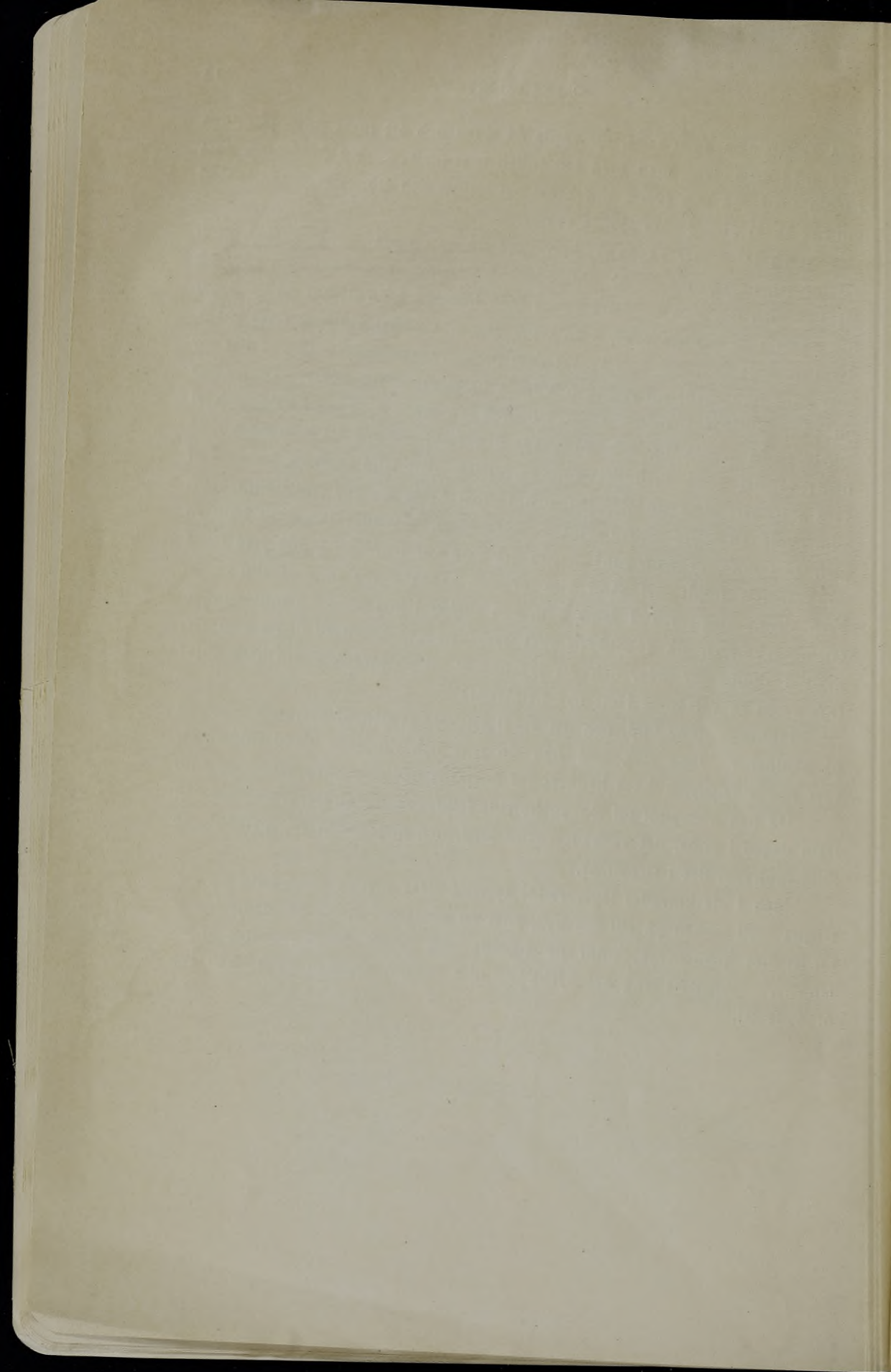
»Och I» — här vände sig konungen till de fångna — »söner och döttrar af en främmande stam! Solguden, den barmhärtige, har sändt eder hit att lära den tro, som förer till solens ljusa hem. I ha'n dyrkat falska gudar och ägnat dem blodiga offer, I ha'n plundrat och härjat vid mitt rikes gräns, dräpt mitt lands söner och kränkt dess döttrar. Arbetets välsignelse har för eder varit förborgad; roflystnad och lättja ha stämplat ert släkte. Därför har nu vedergällningens timme slagit. I ären vanmäktige, i vårt våld, och vi kunde skipa blodig hämnd. Men vår lag förbjuder oss att löna ondt med ondt; af det goda skall det onda fördrivas. Ert land skall nu befolkas af våra stammar; dess gudabeläten och tempel skola stå kvar, tills edra efterkommande en gång själfva vilja förstöra dem, sägande: Det finns blott *en* gud, och Inca är hans son! Detta må vara vår hämnd. I mitt rike fån I lära arbetets fröjd; det skall visa er den sanna vägen till mänsklig lycka. Från denna dag ären I mina barn och skolen i mig finna en rättvis fader. Glömmen aldrig, då regnbågsmärket lyser på fästet, att *en* finnes som ser, hvad I döljen för mig, och att jag är satt att på jorden utföra hans vilja! Och varen så välkomna i ert nya hemland!»

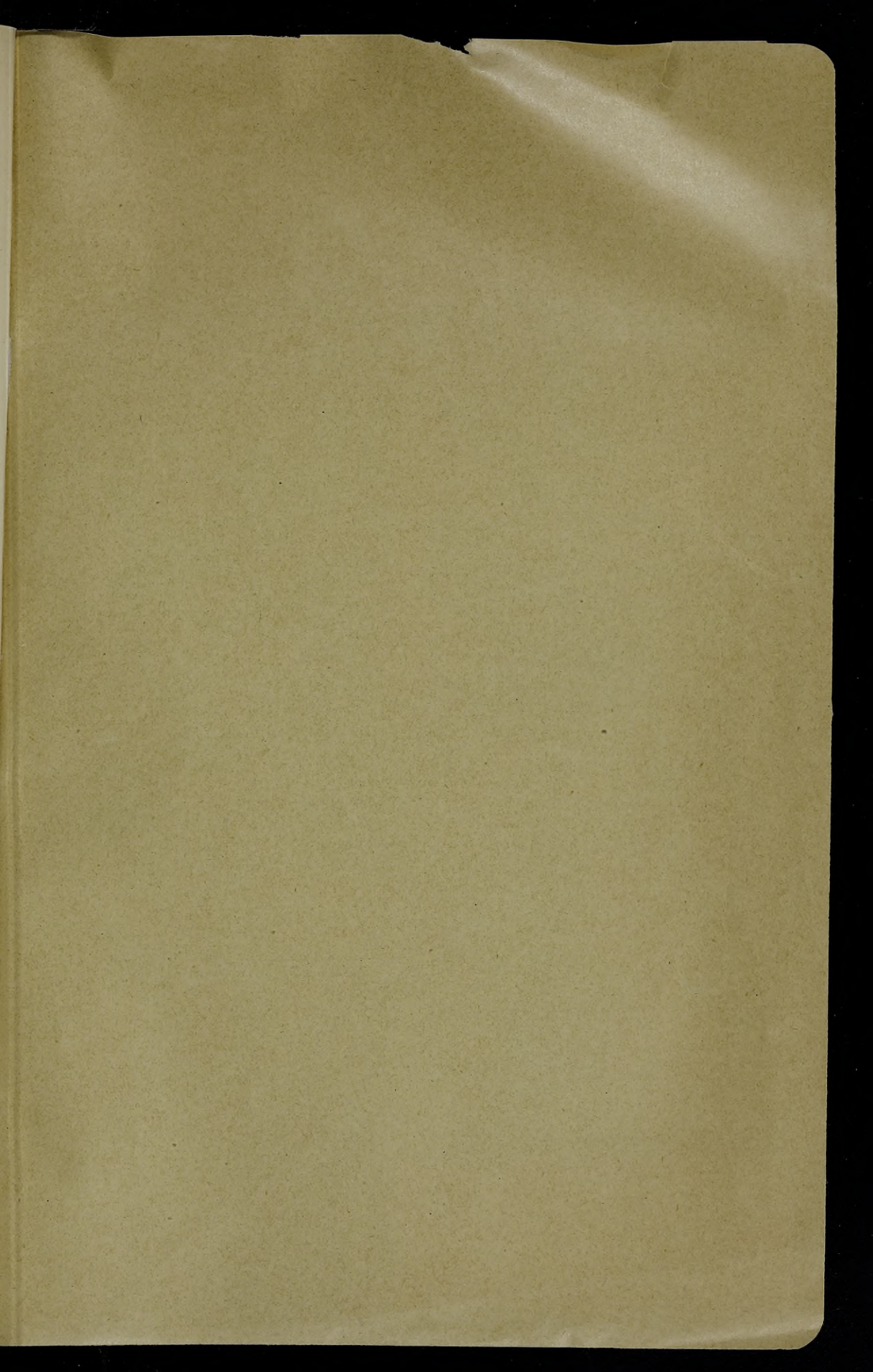
Musiken blåste upp, och det vardt ett väldigt dån af hurrarop och slag på sköldarne. Inca steg ned från sin tron och vandrade bland soldaterna, som alla ville kyssa hans händer; för fångarne hade han uppmuntrande ord.

Då han återvändt till slottet, började folkfesten. Man sjöng, dansade och lekte dagen i ända, det vankades extra kost, och majsbrännvinet, peruanernas älsklingsdryck, flöt i strömmar.

Men i de kufvades läger rådde tystnad. De sökte fåfångt göra sig förtrogna med tanken på allt det nya, som nu väntade. Ännu då glädjeeldarne tändts hos peruanerna, sutto de tigande och grubblade på förlusten af sitt land . . . Arbetets väg till lycka — det var för männen ett dunkelt och oroande tal.

UNIVERSITETSBIBLIOTEKET, LUND

15000

401023590